

УДК 82.02

*Ольга Гавура, доцент,
Тернопільський національний економічний університет*

ДИТЯЧА КНИГА І ДИТЯЧЕ ЧИТАННЯ: ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОГО ЧИТАЧА

Стаття ставить за мету розглянути деякі теоретичні та практичні питання формування читацької компетенції, зокрема особливості та значення так званого «батьківського читання».

Ключові слова: читання, моделі читання, формування читацької компетенції.

В статье рассмотрены некоторые теоретические и практические вопросы формирования читательской компетенции, в частности особенности и роль так называемого «родительского чтения».

Ключевые слова: чтение, модели чтения, формирование читательской компетенции.

The article has as its objective to consider some theoretical and practical problems of reader competence formation, in particular the characteristics and role of the so-called «parents' reading».

Key words: reading, models of reading, reader competence formation.

Читання – це особлива перцептивно-мисленнєва мнемічна діяльність, пов'язана з розумінням мовлення. Вміти читати – це, на думку фахівців, означає вміти провадити аналітико-синтетичну роботу із розрізнення писемних знаків, будуючи на основі видобутої з тексту інформації зрозумілі звукові образи [див. : 8, 10, 15]. Читання є однією з найважливіших життєвих навичок людини. Разом із вмінням писати воно складає основи грамотності. Завдяки читанню людина віднаходить потрібну інформацію, створює власні думки та ідеї, отримує емоційне задоволення. Особливе значення читання як активної розумової діяльності в житті кожної людини й зумовлює актуальність обраної теми.

Читання закладене в основу навчання людини. Люди, котрі вміють читати, примножують повсякчас свої знання, удосконалюють власні вміння та навички і сприяють тим самим створенню розвинутого, працездатного суспільства. Водночас вони й самі живуть більш насиченим життям. Так, грамотна людина здатна до вищого розвитку інтелекту, схильна краще розв'язувати проблеми й оцінювати ситуації, швидше знаходити правильні рішення, якісніше організувати своє дозвілля. Очитана людина має більший обсяг пам'яті й активну творчу уяву, краще володіє мовленням, вона точніше формулює думки, вільніше пише, легше контактує з оточенням [20, 137-138]. Читачів пізнають ще й за тим, що вони приємніші у спілкуванні, більш самокритичні, вільніші в судженнях і самостійніші в поведінці. Читачі ніколи не будуть нудьгувати, вміючи радісно та із задоволенням використовувати вільний час з книгою в руках. Відтак очитані люди успішно взаємодіють зі світом та зі своїм «Я».

Дослідження читання мають тривалу історію та чималі здобутки [див. : 1, 2, 4, 6, 7, 13, 19]. Однак все ще залишається не розв'язаною низка теоретичних і практичних питань щодо основ формування читацької компетенції.

Мета нашої праці – проаналізувати початковий етап становлення читача, коли складаються його базові читацькі компетенції, пов'язані із особливостями дитячого віку та сприйняттям художньої літератури, завдяки так званому «батьківському читанню».

Найкращим інструментом у розвитку читацьких компетенцій людини дотепер залишається книга. Чому? Книга – особливий предмет у світі людської культури: інформацію вона зберігає у видимій (словесній, ілюстративній) та відчутній (наприклад, паперовій) формі [9, 17]. Зафіксовані у такий спосіб людський досвід, знання є наочними, зручними для переміщення в просторі і часі, доступними в користуванні: досить уміти читати (знати «код», мати навички «розкодування» писемних знаків певної мови) і вміти поводитися з цим культурним артефактом (гортати сторінки,

скріплені з одного боку та захищені обкладинкою, або ж тиснути на відповідні частини гаджета) [12, 156]. Водночас цей геніальний у своїй простоті інформаційний засіб дає найдостойнішу поживу і розуму, і почуттям людини. Книга задовольняє відразу кілька бажаних і водночас суперечливих потреб людини – потребу новизни та потребу стабільності [10, 91]. Адже вона дає можливість відкривати людині щораз нове, шукати невідоме (невичерпність змісту) і водночас – стверджує стабільність, постійність світу (незмінність форми носія інформації).

Сама людина невинно міняється, вона щоразу інша. Коли читач бере до рук книгу, він додає в ній щось нове, чого не бачив раніше – залежно від конкретної мети, настрою, самопочуття, віку, а також від того, хто і як допомагає спілкуватися з книгою. Водночас людина відчуває себе впевнено, якщо переконується, що книга залишилася такою самою, як була вчора, місяць чи рік тому. Тримавши в руках книгу, читач завжди може зупинитися на чомусь, що схвилювало, вразило, занепокоїло, обурило, знову перечитати чи переглянути якусь частину книги, затриматися на чомусь важливому або й зовсім відкласти книгу, щоб поміркувати чи помріяти. В цьому – величезна перевага книги перед іншими джерелами інформації та інструментами організації дозвілля [див. 4]: читач має змогу усвідомлено керувати своєю діяльністю, він навчається управляти процесами сприйняття, прислухатися до власних емоцій та настрою, розважатися й насолоджуватися свободою у способі дії (наприклад, читати вибірково чи в довільному порядку, домислювати чи вифантазувати сказане тощо).

Зафіксовані й представлені в книзі думки, почуття, уявлення спонукають читача до активної співпраці – роботи його пам'яті, уяви, мислення, роботи його душі. Вони дають простір для творчості. Відтак книга – прецікавий співрозмовник: вона багато знає, однак «говоритиме» лише тоді, коли читач цього забажає, лише те, до чого читач готовий, і так, щоб відкрити в людині її таланти та розвинути найкращі можливості. Дитяча ж книга має добре апробовані, власні унікальні форми спілкування з людиною на початках її «читацької кар'єри» та своєрідну дохідливу манеру розповідання про світ [14, 34-44].

Читання книжок – це загалом розвивальна, гостроцікава та приємна діяльність. Головна її мета – це пізнавати світ і себе, віднаходячи в «інформаційних помічниках» належних співрозмовників. Гарна книга часто слугує першим і надійним орієнтиром у досвіді вибору друзів. Учитися читати – це так само навчатися поведінку з книгою. Отже, вміння читати означає мати три важливі якості: техніку читання (правильність, швидкість, усвідомленість, точність текстосприйняття); самостійність (здатність вибирати, поціновувати потрібне джерело та озвучувати чуже мовлення); читацьку широкоглядність (досвід спілкування з книгами, очитаність). Розвиток цих рис у людини відбувається поступово [2, 240-243]: спочатку вона навчається сприймати чуже мовлення, згодом здобуває мовленнєві навички, опановує прийоми читання і, нарешті, самостійно читає, сприймаючи інформацію емоційно-творчо та маючи стійку потребу в цій діяльності.

На період раннього дитинства припадає найважливіший момент становлення читацької культури людини – пробудження природного інтересу до цього виду діяльності та освоєння моделей читацької поведінки. Дитяче читання у віці від народження до року називають «*маминим*», або «*батьківським читанням*»: суб'єктом його стає дитина, а проте здійснюють цю діяльність батьки чи інші близькі люди [19, 1060]. Цей тип читання передбачає виразне відтворення тексту вголос, спільне з дитиною розглядання картинок і навізаєм зацікавлену розмову, що супроводжує читання. Від того, наскільки грамотно батьки зуміють прочинити дитині двері до книжкового світу, залежить її доля, її шанс успішно навчатися, суспільне визнання та досягнення особисто значущих цілей. Розглянемо докладніше головні етапи «батьківського читання».

1. Читання-слухання. Розвиток немовляти відбувається завдяки задоволенню двох його головних потреб – отримання вражень та спілкування з дорослими. Найкраще у новонародженця розвинута здатність до слухових ефектів: він не тільки добре сприймає різноманітні звуки, а й розрізняє їх за висотою. Особливу чутливість малюк виявляє до звуків людського мовлення і віддає перевагу не довільному набору звуків, а осмисленим словам. Ця відкритість крихітки до звукового сприймання дозволяє батькам розпочати «слухове виховання». Зрозуміло, що слова, з котрими звертаються батьки до немовляти, повинні бути лагідними, ніжними й поетичними. Саме ними сповнена «материнська поезія» – невеликі ліричні твори, котрі примовляють дорослі, пестячи та виколісуючи малюка. Ці тексти повсякчас супроводжують дитину, коли вона бадьора і коли засинає, купається і гуляє, бавиться і тішиться, їсть і переодягається. Тому важливо, щоб подібні тексти були не лише невеликими за обсягом та ритмічними, а й мелодійними, змістовними (кожне слово має свою енергетику, тому важливо будувати позитивне біополе дитини, співвідносно з біополем родини, роду, народу). Малюк обов'язково відчує, що пісеньки, примовлянки та віршички призначені саме для нього, якщо мама старається їх виразно вимовляти та гарно інтонувати, зази-

рає маляті у вічі та посміхається, вживаючи при цьому ім'я дитини.

Особливе значення для немовляти мають колискові пісні. Це дуже давній випробований засіб заспокоєння дитини перед сном, умиротворення, створення своєрідної системи спокою та благополуччя. Співають колискові своїм малюкам дуже ніжні й турботливі матері, оповиваючи діток теплом, відчуттям домашнього затишку, сподіваннями на щасливе майбуття, образами душевності та добродітності. Такі мами знають, що колискова пісня – то особливий оберіг: це ніби материнські руки, зімкнуті довкола дитини, що бережуть її від лиха та всіляких негараздів.

Скарбниця української народної творчості, призначеної для спілкування матері з новородженцем, як і материнський фольклор інших народів, невичерпна, найкращі її взірці зібрані, приміром, у виданні “Поезія пестування” [11] чи аудіозбірках “Коліскові”, “Українські колискові” (компанії “Атлантик”, “Саме так!”).

Читачеві-слухачеві можна декламувати також уголос поезію Олени Пчілки, Ганни Чубач, Івана Андрусіяка, Галини Малик та ін. [див. 17]. Головний критерій відбору текстів для проточитання – здатність цих творів виповнювати світ дитини гармонією звучання та взаємин із дорослими.

2. *Читання-розглядання.* Здатність немовляти розрізняти контури навколишніх предметів та прикипати поглядом до тих, що рухаються, дозволяє показувати йому серед іншого книги з чіткими великими ілюстраціями [20, 163]. Використовувати цю можливість потрібно своєчасно, починаючи від двох місяців, коли реакції на зорові, звукові та дотикові відчуття перестають бути інстинктивними, і дитина спроможна прислуховуватися до звуків, обстежувати поглядом помешкання в пошуках нових зорових образів. У цей час добре тримати біля ліжечка прості за змістом картинки й малюнки: це можуть бути зображення іграшок, тварин, овочів, фруктів, хатнього начиння. Їх можна закріпити і при допомозі “дитячого демонстратора” – спеціального пристрою, що дозволяє причепити до самого ліжечка картонні аркуші з прорізами. На цих підставках можна “виставляти” будь-які зображення, підібрані з дитячих книжок чи виготовлені батьками самотужки. Психологи радять також використовувати зображення мами [1, 4]. Коли дитина прокинеться, вона передусім знайде очима фотографію мами, а zarazом обстежить розміщений поруч малюнок. Ілюстрації краще змінювати щодня. Яскраві малюнки можна перетворити й на іграшку-мобіль: зображення потрібно підвісити над ліжком малюка, вільно пересуваючи, розхитуючи, обертаючи. Принцип загалом подібний до забавок із брязкальцями. Усі ці та інші “картинні галереї” є насправді першим кроком залучення малюка до світу книжкової ілюстрації.

3. *Читання-спілкування.* У три місяці малюк сам шукає обличчя людей, по-дитячому лепече та чекає, коли з ним заведуть мову. Дорослі наділяють ці “звуковинки” певним смислом, позитивно реагують на них (посміхаються, підхоплюють), формуючи стимул. Наступне повторення в такому разі буває більш імовірним, а в подальшому й усвідомленим. Разом із лепетом у малюка починає встановлюватися зв'язок почутого та побаченого. Дитині стає цікаво слухати музичні іграшки. Тоді саме час використовувати і звукові книжки-іграшки, на сторінках яких умонтовані фігурки-пищики чи прилаштовані спеціальні клавіші або кнопки (ними орудують поки що самі дорослі). Звуковий сигнал поміж іншим розвиватиме спостережливість малюка, вміння зосереджуватися на деталях [9, 141]. Батькам тепер слід використовувати кожну хвилину для спілкування з крихіткою, говорити з нею – щоразу по-іншому. Можна спробувати озвучувати вже знайомі тексти то голосно, то тихо, то швидко, то повільно, то сміючись, а то втихомирюючи дитину. У цей час найкраща забавка для малюка – він сам і його пальчики, його ручки й ніжки. Дитина насолоджується доторками маминих рук, маминого погляду до її тільця, маминого голосу до її вушок та мерехтливої свідомості. Час навчати малюка грати “Ладки, ладоньки, ладусі”, “Сороку-ворону”, “Купалися ластів'ята”, “Кую, кую чобіток”, “Печу, печу хлібчик”, “Їде, їде пан, пан”, творчо використовуючи тексти народних потішок, утішок, пестушок, чукикалок [див. 16] та наспівуючи різні милозвучні рядки-рими.

У чотири-п'ять місяців малюк зазвичай має розвинуту просторову координацію. Дитина за допомогою рук досліджує предмети – вона навчилася давати рукам раду. Відтепер їй неважко точно схопити предмет і роздивитися його. Отже, батьки мають змогу покласти відповідну книжку-іграшку дитині просто до ліжечка – маля із задоволенням розглядатиме нову забавку. За кілька днів книжки слід поміняти, аби в крихітки не згас інтерес. Для спільних ігор можна використати книжки-подушки зі сторінками, виготовленими з тканини, водостійкі книжечки для “читання” в купелі, видання з цупкими сторінками – їх цікаво спробувати “на зуб”, обмацувати, гортати. Бажано, аби на кожній сторінці був один яскравий малюнок – відомий малюкові предмет чи тваринка. Добирати такі книжки дитині та захоплено коментувати й спільно віднаходити їхні іграшкові можливості можна тепер не лише завдяки світовим технологіям відомих компаній (“Лего” чи “Петер Хеддок”), а й українських видавництв (“Кашалот”, “Ранок”, “Розумна дитина”, «Навчальна

книга – Богдан»).

Різноманітність навколишнього світу викликає в маляти цілу гаму почуттів, котрі воно залюбки випромінюватиме та озвучуватиме. Відтепер це буде означати: “подивись на мене”, “мені це не подобається”, “візьми мене мерщій”. Відгукуватися на такі спонуки батьки можуть поетично (це зніматиме напругу в усіх і додаватиме настрою) та пісенно (розвивальний ефект дуже потужний: за сприйняття музики й мовлення в маляти відповідають однакові та близькі частини мозку). Існує багато віршів та дитячих співаночок для активізації “гуління” малюка (“Кукуріку, півнику”, “Иги-ги, пироги”, “Ой на горі жито – сидить зайчик”, “Танцювали миші”, “Ходить кіт по току”, “Цок, цок, іде цапок”) [див. 16]. Дуже подобаються малюкам і віршики-сюрпризи з несподіваним фіналом, для “драматизації” котрого батьки міняються з вигляду та з голосу (“Іде, іде дід, дід”, “Падав сніг на поріг”, “Іде мишка долиною”). А звуконаслідувальні тексти (“Каже курка: ко-ко-ко”) гарно доповнюють сприйняття та засвоєння звуків рідної мови. Цілу низку таких творів для словесної гри з малюками пропонує, приміром, збірка “Улюблені вірші” [див. 17].

У піврічному віці дитина зазвичай здатна сприймати зображення на відстані. Якщо в книзі вона побачить знайомий предмет, то намагатиметься доторкнутися до нього. Їй подобається шарудіння позліток, різноманітна фактура та якість речей. Тепер малюк може самостійно бавитися з книжкою-пищиком і пізнати “знайому” книжку серед інших на полиці чи серед іграшок. Для поповнення словникового запасу дитини можна вирізати з журналів великі картинки з різноманітними зображення, приклеїти їх на щільний папір у вигляді книжечки і “читати” йому. Несподіваною і веселою стане така книжка для малюка, якщо на сторінках він раптом упізнаватиме себе: ось малюк їсть, ось бавиться м’ячем, ось він плаче. Нагадування пережитих спільно ситуацій сприятиме розвитку пам’яті дитини, а вигадування чудернацької історії – уяви.

Золоте правило успішного читання-спілкування: батькам читати справжню книгу з яскравими картинками слід тоді, коли вони можуть втримати на колінах одночасно і книгу, і дитину. Для перших таких спроб найкраще годяться віршовані казочки та казочки-”куцохвостики” (“Ходить гарбуз по городу”, “А в нашого Омелька”, “Колобок”). Згодом дитина зможе смакувати наперед емоції фіналу майстерно розповіданої казки (“Рукавичка”, “Ріпка”, “Пан Коцький”) [див. 16].

Улюблені тексти малюк бажатиме “спожити”: уважно дивитиметься на сторінки, де батьки водять пальцем чи показують малюнки, із задоволенням дозволятиме підставляти під свого пальчика сторінки з ілюстраціями, самостійно тицятиме пальчиком у зображення, хапатиме книжку до рота. Відтак обгризена чи пошматована книга свідчитиме про перші “мистецькі пристрасті” дитини та потвердить її непогамовну допитливість і творчі здібності. Завдання батьків у цьому разі – дати малюку можливість “розсмакувати” чудову забавку, підготувавши належне цупке видання творів, що припали йому до душі, чи з’єднавши до купи різні аркуші – власне, для подальшого «рубрикації тексту» (на сторінки, чи “абзаци”, чи “розділи” – як хто з батьків захоче назвати такі дослідницькі результати).

У вісім місяців малюк здатен копіювати дії дорослих – приміром, читання татом словників або ж газет, мамою – збірки казочок чи журналів. Так дитина вбирає батьківські сценарії роботи та дозвілля, і «читання» додає малюкові впевненості, почуття близькості (спільні інтереси). Зрештою, це поглиблює інтерес до себе, до “справжнього читання” й письма – подібно до вправлянь у “малюванні”, коли дитину вчать водити олівцем (фломастером) по паперу [18, 83].

У цьому віці малюк може самостійно розглядати книжки – йому знадобляться крихітні книжки-розкладанки. Батьки можуть посилити враження від таких “трансформерів”, запропонувавши книжки, де сторінки розгортаються не лише в одній площині, а, приміром, в різних напрямках, або утворюють малюнок лише в розгорнутому вигляді (книжки-панорамки). Казкові історії з книжки, виконані в “казковій манері”, барвисті малюнки та дивовижні зміни самої книжки заохочуватимуть дитину до подальшого спілкування, будитимуть у ній жагу відкриттів.

9-10-місячний малюк – скакун та співун. Він полюбляє довго тягнути голосні звуки, примовляти складами, “зітхати” (“бип”, “мом”), скандувати (“на-на”, “дай-дай”), “підспівувати” дорослим, упевнено спинатися на ніжки та навіть підстрибувати. Тому до вподоби маляті будуть нові потішки, що ритмічно й жартівливо промовляють про його нові потреби (“Дибки, дибки!”), віршики з елементами сюжетності (“Пішла киця по водицю”) [див. 16].

Невдовзі малий дослідник почне самотужки тицяти пальчиком на зображення, що викликали в нього зацікавлення. І вже не лише для привертання уваги (“дивись, як цікаво!”), а в такий спосіб прохаючи батьків назвати малюнок, почати розповідь про нього, “прочитати” ту чи ту книжку. Так малюк виявляє і свій «смак», уподобавши конкретну іграшку чи книжку. Він любить гру “так і навспак”, тому, отримавши до рук книгу, може миттєво її віддати: малюк бавиться з батьками, перевіряє межі спільного порозуміння та готовність підхопити й продовжити гру. З цього віку

маля вчиться гортати сторінки книги, інколи йому це навіть і вдається.

Батькам належить знати, що саме з цього віку увагу дитини можна утримувати книгою, її ілюстраціями, незвичайним оформленням (книжки-шопки – з рухомими вставними деталями, книжки-куліски – з розсувними частинами, де наступна сторінка вкладається в попередню) [9, 149].

У віці 11-ти місяців малюк проявляє стійку цікавість до значення окремих слів. Заняття з книгою, котрі пропонують йому дорослі, можуть стати його улюбленими. Швидше за все маля гратиметься з кожною книжкою, як з іграшкою: крутитиме її, стукатиме нею, скубатиме. Однак після ретельного “випробування” дитина зазвичай готова послухати текст. Тепер, читаючи малюкові книги з великими малюнками, краще за все сісти рядком, а не брати його на коліна. У такий спосіб маля зможе і зазирати батькам в обличчя, і бачити книгу, і стежити за прочитаним (коли дорослі водять пальця рядками). У цьому віці дитина розрізняє в мовленні ключові слова і сама навчається говорити. Дуже допомагають їй у цьому “оживлення” учасників розповіді (жестами показувати, як рибка плаває, як пташка літає). Свої рухи дорослим слід озвучувати за допомогою відповідних слів – так краще закріпиться в пам’яті їхнє символічне значення. Перевірити розуміння слова та значення можна за допомогою книжкових ілюстрацій: дитину просять відповісти на питання “де?”, показуючи шуканий предмет чи деталь на малюнку. Ускладнювати завдання потрібно поступово: для цього вибирають дві-три книги, котрі полюбає малюк, і пропонують знайти в них конкретну ілюстрацію. Допомогати краще тільки в тому разі, якщо маля почне озиратися за підтримкою чи розгубиться.

Якщо ж за порадою педагогів-новаторів (Г. Домена, С. Лупан, П. Тюленева) з трьох місяців показувати дитині не лише малюнки, а й зображення літер, а з семи місяців щоразу називати букви, з нею можна погратися в гру “Принеси букву”. В результаті підходу “читати швидше, ніж ходити” малюк до року часу розвине здатність не лише показувати літери (пізнавати), але й називати їх (розуміти) [2, 268]. У кожному разі головне правило для нових ігор залишається таким, що й було в традиційних заняттях: малюку повинно бути цікаво і вільно у своїй діяльності та творчості, а опанування технікою читання є не метою, а лише засобом у розвитку дитини, котра ще відкриватиме для себе нові обрії в ролі читача-мислителя, читача-творця.

Слухання, що розвиває образне сприйняття і пізнавальний інтерес дитини, розглядання малюнків та спілкування у зв’язку з прочитаним – ось що передусім впливає на розвиток найменшого читача і пов’язується для нього з відчуттям щастя, батьківської любові та образу мами.

Читати й прилучати до читання – це велика творча праця цілої родини. Батьки, що по-новому відкривають для себе світ, спілкуючись з малям крізь призму дитячої літератури і дитячої книги, вірять у велику силу читання. Адже саме ця діяльність може водночас розвивати усі сфери свідомості (мислення, увагу, уяву, пам’ять, емоції); сприяти освоєнню багатств рідної мови; допомагає отримувати нові знання та узгоджувати їх із відомим досвідом; закріплювати та розширювати життєвий досвід; розвивати здатність до мовленнєвого самовираження; стимулювати словесну творчість та інтелектуальні ігри; формувати багатогранні уявлення про довкілля; уможливити розуміння себе та людей; сприяти виробленню системи цінностей; допомагати розуміти різні види мистецтва; розвивати навички спілкування; організувати дозвілля; застановлювати найміцніший зв’язок поміж батьками й дітьми на довгі роки.

Таким чином, саме батьки власним прикладом, особливими словами, відповідною інтонацією, терплячим заохоченням, правильним добором літературних джерел першими навчають дитину спілкуватися з книгою, отримувати від читання задоволення, а також розвивають дитячу потребу шукати все нові й нові, а проте надійні й гідні джерела інформації. «Батьківське читання» відіграє ключову роль у становленні компетентного читача, надто у часи тотальної диджиталізації та конструювання особливої соціальної реальності за допомогою новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, що апелює тепер до мультиграмотності [5, 67]. Подальших досліджень в окресленій царині потребують питання методики літературного читання та розвитку інноваційних читацьких компетенцій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абраменкова В.В. Социальная психология детства в контексте развития отношений ребёнка в мире [Текст] / В. В. Абраменкова // Вопросы психологии. — 2002. — № 1. — С. 3-16.
2. Гриценко З. А. Детская литература. Методика приобщения детей к чтению : учеб. пос. [Текст] / З. А. Гриценко. — 2-е изд., испр. — М. : Академия, 2007. — 320 с.
3. Дзюбишина-Мельник Н.Я. Художній стиль і мова творів для дітей [Текст] / Н. Я. Дзюбишина-Мельник // Культура слова: Республіканський міжвідомчий збірник. — Вип. 42. — К.: Наукова думка, 1992. — С. 85-89.

4. Карьер Ж.-К. Не надейтесь избавиться от книг! [Текст] / Ж.-К. Карбер, У. Эко; пер. О. Акимова. – М. : Симпозиум, 2010. – 336 с.
5. Критическое мышление и новые виды грамотности / Сост. О. Варшавер. – М. : ЦГЛ, 2005. – 80 с.
6. Лавлинский С. П. Технология литературного образования: Коммуникативно-деятельностный подход [Текст] / С. П. Лавлинский. – М. : Инфра-М, Прогресс-Традиция, 2003. – 384 с.
7. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга: Становления людини друкованої книги [Текст] / Мак-Люен Маршалл; пер. з англ. А. А. Галушки, В. І. Постнікова. — 3-тє вид. — К. : Ніка-Центр, 2011. — 392 с.
8. Мелентьева Ю. П. Чтение: явление, процесс, деятельность / Ю. П. Мелентьева; Отделение историко-филол. наук РАН ; Научный совет РАН "История мировой культуры". — М. : Наука, 2010. — 182 с.
9. Огар Е. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки [Текст] / Е. Огар. – Львів: Аз-Арт, 2002. — 160 с.
10. Петровский М.С. Книги нашего детства [Текст] / М. С. Петровский. — М. : Книга, 1986. — 286 с.
11. Поезія пестування / авт.-упоряд. Т. С. Бакіна; худож. Д. В. Скляр. – К.: Перископ, 2006. – 208 с.
12. Почепцов Г. Будущее: стратегии, сценарии, коммуникации [Текст] / Г. Почепцов. — К. : Альтер-прес, 2010. — 308 с.
13. Сеньківський В. М. Читання як проблема вільного часу : за результатами соціологічного-статистичного дослідження [Текст] / В. М. Сеньківський, Т. В. Олянищен, А. М. Штангрет, О. В. Мельников. – Львів : УАД, 2009. – 160 с.
14. Славова М. Същност и специфика на детската литература [Текст] / М. Славова // Поглед към детската литература. — Пловдив: Университет им. Паисия Хилендарски, 1990. — С. 34-44.
15. Стаднійчук Р. Дитяча література: від реалій до ідеалу [Текст] / Р. Стаднійчук // Слово і час. — 1994. — № 9–10. — С. 41–44.
16. Українська література для дітей [Текст] / уклад. О. О. Гарачковська. – К. : Академвидав, 2011. – 800 с.
17. Улюблені вірші [Текст] / упор. І. Малкович, худ. К. Лавро.. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2005. – 112 с.
18. Shavit Z. The Double Attribution of Texts for Children and How It Affects Writing for Children // Transcending Boundaries: Writing for a Dual Audience of Children and Adults / ed. by S.Beckett. — New-York: Columbia University Press, 1999. — P. 83-98.
19. Singer H. Theoretical Models and Processes of Reading / H. Singer; ed. R. Ruddell. – Newark, Del. : International Reading Association, 1994. – P. 1057-1092.
20. Vandergrift K. E. Children's Literature: Theory, Reseach and Teaching / K. E. Vandergrift. — Engewood, Colorado: University Press, 1990. — 277 p.